

הרב מנחם פרל

שימוש במכונת כביסה ובמייבש כביסה בשבת

הקדמה

ברצוננו לדון בכמה שאלות מעשיות לגבי שימוש במכונת כביסה בשבת.
(א) האם מותרת הפעלת מכונת כביסה או מכונת ייבוש ביום שישי באופן שתמשיך לעבוד בשבת?
(ב) האם מותר לפתוח דלת של מכונת כביסה בשבת לאחר סיום פעולת המכונה כדי למנוע ריח של עובש בבגדים?
(ג) האם מותרת פתיחתה של מכונת ייבוש כביסה בשבת כדי להוציא בגד לשימוש?

א. שביתת כלים ו'אוושא מילתא'

נאמר בפרשת יתרו (שמות כ, ט):
...ויום השביעי שבת לה' אלהיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך...
בנוסף לציווי המפורש בתורה, בית שמאי למדו שלהלכה נצטוונו גם על שביתת כלים בשבת, אך הלכה היא כבית הלל, שלא נאסרה בשבת עשיית מלאכה בכליו של יהודי, כאשר המלאכה נעשית בשבת מאליה. הגמרא (שבת יח ע"א) הביאה ברייתא האוסרת הפעלת רחיים המונעות ע"י זרם מים חזק, לטחינת קמח. נחלקו האמוראים בביאור ברייתא זו. רב יוסף הסביר שברייתא זו היא כשיטת בית שמאי, שחייבו 'שביתת כלים', ורבה הסביר שהיא אף לשיטת בית הלל, מאחר שמלאכת טחינת החיטה ברחיים משמיעה קול 'ואוושא מילתא בשבת, ואיכא זילותא' (רש"י, שבת שם), וכוונתו שהמלאכה נעשית בקול המולה רבה. אם כן, לשיטת רבה, כל מלאכה שנעשית בקול המולה רבה נאסרה בשבת מדברי חכמים. ה'שלחן ערוך'¹ פסק כרב יוסף, לפיכך לשיטתו אין כלל איסור בפעולת מכשיר המשמיע קול רם. הרמ"א² פסק כרבה, ועל כן לשיטתו הדבר נאסר, אם לא במקום הפסד. חכמים לא הגדירו את עוצמת הרעש הנאסר

1. שו"ע, או"ח סי' רנב סעי' ה.

2. רמ"א, לשו"ע שם.

בדציבלים, אך מדברי הרמ"א (שם) הסיק הר"מ פיינשטיין³ שקול שנשמע אל מחוץ לחדר אסור, אף אם לא יוצא הקול מהבית לרחוב. ויש מי שהתיר כל עוד לא נשמע הקול להולכים ברחוב.⁴

ב. הפעלת מכונת כביסה או מכונת ייבוש מערב שבת

מכונת כביסה ומכונת ייבוש עושות מלאכות האסורות בשבת מהתורה: מלאכת כיבוס (מלבן), בישול המים (בישול), והפעלת גוף חימום לייבוש הכביסה (מבעיר). מכונות אלו פועלות ברעש רב, מכונת כביסה בשלב הסחיטה אף מרעידה את רצפת החדר. מסתבר על כן שלשיטת רבה, הפעלת מכונות כאלה תיאסר ביום שישי, אם פעולתן תימשך לתוך השבת. לכן הנוהגים כמרן, מותר להם להפעיל את מכונת הכביסה סמוך לכניסת השבת,⁵ ולנוהגים כרמ"א מותר רק כאשר מדובר בשעת הדחק, שדינה כמקום הפסד.⁶ לצורך הדוגמה, שעת דחק היא כאשר חייל חזר הביתה ביום שישי ולא היה פנאי לכבס ולייבש את בגדיו לפני שבת, ולא יהיה פנאי לעשות זאת בצאת השבת בטרם יהיה עליו לחזור לשירות.⁷

ג. פתיחת דלת לאחר סיום פעולת המכשיר

מנגנון בטיחות המחובר לדלת המכשירים (מכונת כביסה ומייבש) גורם למכשיר לחדול מפעולתו עם פתיחת הדלת. יש מכונות שבהן המנגנון פעיל גם כאשר המכשיר סיים את פעולתו, כל עוד לא העברנוהו למצב ניתוק (off). במכשיר כזה, פתיחת דלת תסומן באמצעות הדלקה או כיבוי נורית סימון או אף צפצוף. ברור שאם זה המצב, לא נוכל להתיר את פתיחת דלת המכונה בשבת. למיטב הכרתי, מרבית המכונות אינן מסמנות את פתיחת הדלת כאשר המכונה סיימה את פעולתה, ובמקרה כזה יש מקום לדון רק מצד מוקצה אם דלת המכונה נחשבת כמוקצה. יוצאות דופן הן מכונות ייבוש המסובבות את התוף הלוך ושוב, כדי שהבגדים לא יתקמטו. יש מהן כאלה שעובדות ללא הרף עד שיכבו את המכונה או שיפתחו את הדלת. גם במקרים כאלה אין כל היתר לפתוח את הדלת, משום שבכך מנתק מעגל חשמלי פעיל. אם כן, יש להכיר את תכונתה של

3. שו"ת אגרות משה, ח"ד סי' ע' אות ו; ושם אסר הפעלת שעון מעורר כשנשמע לכל בני הבית (ולשונו היא 'אם נשמע גם חוץ מחדרו, שנשמע להרבה הלנים בביתו [...] אסור', ואולי דעתו להתיר כשלנים בביתו רק בני משפחתו, או עכ"פ באיש ואשתו שנמצאים לבד בבית, וצ"ע.
4. שו"ת משמרת חיים, רגנשברג סי' ב' סד"ה אלא.
5. שו"ת יחוה דעת ח"ג סי' יח; ילקוט יוסף, שבת סי' רנב סעי' ד.
6. יחוה דעת, ח"ג סי' יח; האיסור העקרוני מוזכר גם באגרות משה ה', סי' כב אות לח, ובהערות הר"ש אלישיב, שבת יח ע"א, אך בשניהם ללא התייחסות לשעת הדחק. הגר"מ אליהו במאמר מרדכי, פ"ז סעי' ב-ג, פסק כרמ"א והתיר בשעה"ד רק אם יכסה את כפתורי המכונה, השעון, ואת המכונה, שלא תשמיע קול.
7. שו"ת יחוה דעת שם.

המכונה ביום חול, ולבדוק אם יש אינדיקציה חשמלית כאשר פותחים או סוגרים את הדלת, לאחר שהמכונה סיימה את פעילותה. השאלה הנוטרת היא אם יותר לפתוח את דלת המכונות הללו. דין זה שנוי במחלוקת הפוסקים, ואבאר. לפני כן יש מקום לברר גם אם הבגדים ייחשבו למוקצה.

ד. מוקצה בבגדים

לכאורה טלטול הבגדים יאסר מדין מוקצה, מאחר שלא היו ראויים לבישה בכניסת השבת, וכלל נקוט בידינו⁸ 'מתוך שהוקצה בין השמשות, התקצה לכל היום'. נאמר בגמרא במסכת שבת (קמ ע"א): 'אמר רב חסדא: האי כיתניתא, משלפו לדידה מקניא - שרי, קניא ממנה - אסור'. וכך פוסק ה'שלחן ערוך' (או"ח סי' שח סעי' טז): 'חלוק שכבסו אותו ותחבו בו קנה לייבשו יכול לשמטו מעל הקנה'. ה'משנה ברורה'⁹ הגביל את ההיתר רק למקרה שבכניסת שבת בגד היה יבש או לח בלבד,¹⁰ מאחר שאם היה רטוב, אסרו את טלטולו, מחשש שיסחוט אותו לייבשו, ומאחר שטלטולו אסור בכניסת השבת, אסור הוא לכל השבת כולה. ב'שמירת שבת כהלכתה'¹¹ אסר לטלטל בגדים רטובים כנ"ל, מחשש שיסחטם, וכן¹² התיר להוריד בגדים יבשים מחבל הכביסה רק אם היו יבשים (או לחים בלבד) בכניסת השבת, משום מוקצה, וכפי שציינו לעיל בשם ה'משנה ברורה'. לעומת זאת ב'שמירת שבת כהלכתה' (שם) בהערות¹³ הדגיש שלהבנת הגרש"ז אורבך מדובר כאן בחשש סחיטה ולא במוקצה, ולפיכך היה מקום להתיר את הורדת הבגדים מהחבל כאשר התייבשו בשבת. בשו"ת 'שבט הלוי'¹⁴ התיר למעשה להוריד כביסה מהחבל בשבת קיצית, והסתפק לגבי שבת חורפית. טעמו הוא שאף מדיני מוקצה, בימים חמים האדם לא מקצה מדעתו את השימוש בבגד שעשוי להתייבש בשעות הקרובות, מה שאין כן בימות החורף. בשו"ת 'משנה הלכות'¹⁵ התיר, מטעם דומה, דווקא אם הניח את הכביסה הרטובה בערב שבת על רדיאטור וכדו', באופן שגמר הייבוש בידי אדם, ועל כן הוא מובטח שיתייבש. גם משו"ת 'מנחת יצחק'¹⁶ משמע להתיר. בשו"ת 'אז נדברו'¹⁷ תמה על מה שאסר ה'משנה

8. שבת מג ע"א.

9. משנה ברורה, סי' שח ס"ק סג: 'מיירי שנתייבש קצת מבעוד יום, דאם היה טופח ע"מ להטפיה בבין השמשות אסור לטלטל החלוק כל השבת, דמיגו דאתקצאי לביה"ש, וכדלעיל בסי' ש"א סמ"ו בהג"ה, איתקצאי לכולי יומא'; ושם, סי' שא ס"ק מו: 'בגדים השרוים במים... ואסור לטלטלם שמא יבא לידי סחיטה, והוא שמקפיד על מימיו'. כך כתב גם הגר"מ אליהו, מאמר מרדכי, פרק סב סעי' א-ד.
10. 'טופח על מנת להטפיה', היינו שביד שנגעה בבגד ונרטבה עקב כך, ניתן להרטיב מקום נוסף.
11. שמירת שבת כהלכתה, פרק טו סעיף יז.
12. שם, פרק טז סעיף יט.
13. שם, הערה נה והערה סג.
14. שבט הלוי, ח"א סי' סב.
15. שו"ת משנה הלכות, ח"ו סי' סה.
16. שו"ת מנחת יצחק, ח"א סי' פא.
17. אז נדברו, ח"ג סי' מב (עמ' פד).

ברורה, אף שלא כתב למעשה להיפך. הגר"ע יוסף¹⁸ חלק גם הוא על דברי ה'משנה ברורה', והעלה שנכון להתיר לטלטל בגדים שהיו תלויים לייבוש לפני שבת, אף אם היו רטובים לגמרי, ואף בימות החורף, כל עוד יש סיכוי שיתייבשו במהלך השבת. אם כן, לדעת מרבית הפוסקים, אין לאסור טלטול בגד שהיה רטוב בכניסת השבת, אך יש מחמירים בכך, אלא אם כן היה לח בלבד, או שהוא סינטטי.¹⁹

ה. מוקצה בפתיחת דלת המכונה

גם אם נתיר את טלטול הבגדים שהתייבשו במהלך השבת, יש להתייחס לפתיחת דלת המייבש בשבת, או במובן ההלכתי - לטלטול דלת המייבש, שכן חז"ל אסרו לטלטל בשבת כלים וחפצים שאין בהם שימוש בשבת בדרך כלל. הפוסקים סיווגו את המוקצה לארבעה סוגים.²⁰ אחד מהם הוא 'כלי שמלאכתו לאיסור', היינו שעיקר שימושו הוא לצורך מלאכה האסורה בשבת.²¹ בקטגוריה זו נכנסים הן מכונת הכביסה הן מכונת הייבוש. אם כן כלים אלו נחשבים למוקצה, הם ודלתותיהם.²² אומנם גם 'כלי שמלאכתו לאיסור' מותר בטלטול לצורך גופו, היינו לעשות בו שימוש המותר בשבת או לצורך מקומו, היינו שצריך להשתמש במקומו.²³ על כן, לכאורה, אם צריך להוציא ממכונת הייבוש בגד שכבר היה יבש בכניסת שבת, מותר לפתוח את דלתו. כך גם אם מעוניין להניח בגד מלוכלך מאוד במכונת הכביסה, כאשר לא נוח להניחו בסל הכביסה. גם לסגור את דלת המכונות הללו מותר, כאשר יוצא מהן ריח רע, או כאשר הן מפריעות למעבר. מנגד יש לנו דוגמה מוכרת אחרת. חז"ל אסרו לטלטל פמוט שהיה מונח עליו נר דולק 'בין השמשות'.²⁴ טעם האיסור הוא שהפמוט שימש כ'בסיס לדבר האסור', שהוא השלהבת, במשך כל 'בין השמשות', ו'מתוך שהוקצה בין השמשות, הוקצה לכל היום', אף שכבה הנר. לכאורה הדין כאן צריך להיות זהה. דלת המייבש הייתה אסורה בטלטול 'בין השמשות', מאחר שפתיחתה הייתה מכבה את המכונה, ואם כן, היא מוקצית לכל השבת כולה. ואכן יש מן הפוסקים שכך כתבו להחמיר למעשה.²⁵ אלא שיש מקום לחלק בין הדוגמאות. האישה שהדליקה את הנר בערב שבת 'דחתה בידיים' את השימוש בפמוט לכל 'בין השמשות', כי רצונה שהשלהבת תאיר.²⁶ שונה הדבר בהנחת כביסה במייבש.

18. לזית חן, ס' לז; ראה גם ילקוט יוסף, שבת ס' שא סעי' ז, דיני הוצאה בשבת סעי' פד ושם בהערה פט.

19. שמירת שבת כהלכתה פרק טו סעיף יט.

20. שמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף ד.

21. ראה ביאור הלכה, ס' שח סעי' ג ד"ה קורדום.

22. ראה שש"כ פ"כ הערה רפט.

23. שו"ע, או"ח ס' שח סעי' ג.

24. שו"ע, או"ח ס' רעט.

25. שמירת שבת כהלכתה, פט"ו סעי' יט; שם, פכ"ב סעי' ג; וראה עוד במה שכתב הרב יעקב אריאל שליט"א, קישורית מצ"ב: <https://www.toraland.org.il/16092>.

26. ראה משנ"ב ס' שיח סק"ח.

המניח כביסה ומפעיל את המייבש לא ייחשב כ'דוחה בידיים' את השימוש בדלת, מאחר שהוא מעוניין בתוצאה **שאחרי** פעולת הייבוש, להבדיל מנר, שם האדם מעוניין בהארת הנר. בנוסף לכך, הכלל 'מתוך שהוקצה בין השמשות, הוקצה לכל השבת' הוא דווקא בדברים שהיותם ראויים לשימוש האדם תלויה בידי שמיים, מה שאין כן כאשר התוצאה תלויה באדם (בלשון ההלכה 'גמרו בידי אדם'), שם אין האדם מסיח דעתו מלהשתמש בהם בכל השבת. מאחר שברור שפעולת המייבש תסתיים במהלך השבת, יש מקום שלא להגדיר את דלת המייבש כמוקצה.²⁷

1. הכנה מקודש לחול

יש להדגיש שהדיון מתייחס דווקא להוצאת בגדים ממכונת הכביסה או המייבש לצורך שבת, ולא להוצאת בגדים לצורך הכנתם לימי החול, שכן הדבר אסור משום הכנה מקודש לחול.

סיכום

- א. **הפעלת מכונת כביסה או ייבוש**, בערב שבת או חג, שתמשיך את פעולתה בתוך השבת - לנוהגים כמרן - מותר; לנוהגים כרמ"א - אסור.
- ב. **בשעת הדחק** - כגון כשיש צורך חיוני לבגד במוצ"ש בזמן שלא יספיק לכבס ולייבש ושלא היה פנאי כזה בערב שבת, גם לנוהגים כרמ"א, מותר.
- ג. **חיווי השמלי** - כאשר לפתיחת דלת המכונה יש חיווי חשמלי (נורית סימון או צפצוף), אסור לפותחה בשבת, גם לאחר תום פעולת המכונה. כאשר אין חיווי (ואין פעולת מכונה מתמשכת, כבמקצת מכונות הייבוש), ראה להלן.
- ד. **בגדים שיובשו בשבת** - על פי רוב הפוסקים, מותרים בלבישה. ביחס להוצאתם מהמכונה, דינם תלוי בדין טלטול דלת המכונה כנ"ל.
- ה. **פתיחת דלת המכונה**
 1. **כאשר המכונה לא פעלה בין השמשות** - מותר לפתוח את מכסה המכונה לצורך הוצאת בגד ללבישה, או לסוגרה אם היא מפריעה למעבר וכד'.
 2. **כשהמכונה פעלה בין השמשות** - נחלקו הפוסקים אם מותר לפתוח את דלתה בשבת. בשעת צורך חריגה, מותר.
- ו. **הכנה מקודש לחול** - אין להוציא בגדים מהייבוש או להכניס בגדים למכונת הכביסה לצורך הכנתם לימי החול.

27. ראה משנ"ב סי' שי ס"ק יט; שו"ת מנחת שלמה, ח"א סי' י ס"ק ב, והערה 4; וכן בשש"כ פרק טו הערה סג ושם בפרק כב הע' כג.